

Når det å samle blir et avvik

Den ekstreme samleren

TOVE INGEBJØRG FJELL er professor i kulturvitenskap ved Universitetet i Bergen. Hun har tidligere forsket på foreldreskap, barnfrihet, reproduktiv helse og kvinners vold mot menn. Hun skal nå i gang med forskning på mediepresentasjoner av zika-viruset.

det å samle har alltid vært et tema i kulturfag som etnologi og folkloristikk, enten det dreier seg om å samle inn vitser eller viser, eller registrere og samle ulike gjenstander til museer. Å samle fremstilles ofte som en positiv og normal aktivitet. Etnologen Bjarne Rogan har i flere arbeider diskutert det å samle på gjenstander, dette være seg alt fra mynter, glansbilder og dukker til korketrekker, eldre emballasje og såkalte ”pins” (Rogan 1997). Det fins knapt noen gjenstander som ikke kan ende som samlingsobjekt, og samling er noe som alle kan drive på med. Rogan påpeker at en fellesnevner for samlelysten ligger i materialisme og eiebegjær, en annen fellesnevner kan ligge i kreativitet og lek, og en tredje i estetikk (Rogan 1999:199). Kan hende spiller alle disse tre fellesnevnerne en rolle, men én av dem kan være mer fremtredende hos den enkelte samler. Rogan skisserer to samlemåter, der den ene omtales som vitenskapelig, positivistisk og mannlig, og den andre som uvitenskapelig, romantisk og kvinnelig, men han skynder seg å legge til at disse grensene i økende grad overskrides av begge kjønn i slutten av 1900-tallet (Rogan 1999:206; se også Belk 2001:98).

I denne artikkelen, som er min første innledende undersøkelse av feltet, vil jeg problematisere en måte å samle som ofte oppfattes som avvikende og tvangsmessig. Russell W. Belk skiller mellom samling (*collecting*) og ekstrem¹ samling (*hoarding*) og påpeker at førstnevnte oppfattes som positivt, mens sistnevnte oppfattes som negativt (Belk 2001:141) Min forskningsinteresse ligger i samleaktivitetens ytterligheter, og jeg ønsker å studere hva som skjer i grenseoppgangene mellom hva som ses som positivt og negativt, friskt og sykt. I den sammenhengen studerer jeg mediefremstillinger av dem som

oppfattes å samle på altfor mye, såkalte ekstreme samlere. Undersøkelsesobjektet er en TV-serie om ekstreme samlere eller *hoarders*. Det fins flere slike serier, men hovedmaterialet i denne presentasjonen utgjøres av sesong 1 av den amerikanske serien *Hoarding: Buried Alive*, som fins tilgjengelig blant annet på DVD og på Netflix.²

Jeg vil begynne med å diskutere det å samle som en positiv aktivitet, for så å bevege diskusjonen inn i gråsonen, der det å samle i økende grad oppfattes som en patologisk aktivitet. Jeg vil prøve å vise hvordan de ekstreme samlerne selv forklarer samleaktiviteten, samt hvordan mediepsykologene er med til å forhandle frem og opprettholde grensen mellom normalitet og patologi.

ALLE SAMLER PÅ NOE

For å kunne si noe om fenomenets ytterligheter, er det en fordel å kunne antyde en slags normalitet når det gjelder å samle. For i utgangspunktet ses det å samle på gjenstander som en positiv aktivitet: Det viser både en interesse og et engasjement. Dette kan vi se i svarene på spørrelisten "Tingene og vi", som Norsk etnologisk gransking (NEG) sendte ut i 1992. Før innblikket i "normaliteten", er det på sin plass å påpeke at det er 25 år siden denne spørrelisten ble sendt ut; at respondentene i all hovedsak er eldre personer med erfaring fra minst én verdenskrig der det var mangel på det meste;³ og at fremstillingene er fra en norsk virkelighet, som ligger langt fra den amerikanske som fremstilles i TV-serien. Til sist er det viktig å påpeke at spørrelistematerialet er selvpresentasjoner, hvor skribentene har full kontroll på fremstillingen av deres samleaktivitet uten

mulighet til å vite hvorvidt denne opplevs problematisk av deres omgivelser, mens i TV-serien har man i tillegg til samlerens egen stemme en rekke andre stemmer som nyanserer bildet, både familiemedlemmer, psykologer og TV-produsenter. Det er altså lite relevant å sammenligne spørrelistematerialet med den amerikanske TV-serien. Mens spørrelistesvarene benyttes til å skissere en bakgrunn til hovedfokuset som ligger på ekstrem samling.

I spørrelistematerialet har jeg lett etter hvilke gjenstander som samles på, men også måter man formulerer seg om det å samle. Spørsmålene i listen handler om anskaffelsesmåter, bruk og plassering, og tingenes liv og symbolikk. Skribentene har samlet på alt fra fagtidsskrift og bøker, blad og frimerker, til mugger, kniver, fiskeredskap, såper, brev og en rekke andre ting. Mange kvinner forteller at de har samlet på steiner. Andre viser til ting de kun samlet på som barn, som blant annet filmstjernebilder og servietter.

I materialet er det naturligvis mange fortellinger om det å samle, men svært få, om noen, fortellinger som tangerer ekstrem samling, selv om ett spørsmål om fullstendighetsmani åpner for slike fortellinger. Selve spørsmålet tangerer tematikken i denne artikkelen, men det er uklart om de som har laget spørrelisten har tenkt på det negative i en fullstendighetsmani, når de kobler dette opp til *gleden ved å samle*:

Har du – nå eller som barn – samlet på en viss gjenstandsgruppe? Fortell hva du samlet på, om du samlet intenst eller mer tilfeldig. Pass på å få med din alder for de ulike samlerperiodene. Har du noen slags "fullstendighetsmani"? Hvorfor begynte/sluttet du? Hva gjorde du med samlingen? Fortell om gleden ved å samle!

("Tingene og vi" 1992:3

– understreking i originalen.)

Det er altså ikke alltid klart hva de som har laget listen mener med begrepet fullstendighetsmani, og det samme vil også gjelde de som svarer på listen (jf. Hagström & Sjöholm 2017:146; Hagström & Marander-Eklund 2005).

Flere presiserer at de har levd gjennom kriger og derfor ikke forstår bruk- og kastmentalitet, og at det er unødvendig å sløse i en verden der andre lever i dyp fattigdom. En eldre kvinne forteller at hun nok gjemmer på altfor mye skrot og ikke kaster noe, nesten som en askeladd: "Bror min sa ein gong 'Gjemmer du ein ting i hundre år, kan det hende du får bruk for det'" (K ca. 1920, 30328⁴). Ikke bare eldre personer understreker dette, men også yngre som påpeker at man gjerne kjøper nytt før det gamle er utslitt, og at det har sammenheng med at folk flest har for god råd. Noen få skriver at de har tatt vare på alt, ikke fordi en har vært for redd for å sløse, men fordi en ikke har eid så mye tidligere: "Jeg har vært den type menneske som har tatt vare på alle ting. Jeg kan her fortelle at i min barndom var det lite eller ingenting av kjøpte ting å få i julegave" (K 1913, 30331).

Andre adresserer det økonomiske problemet med å kjøpe og hamstre for mange gjenstander. En mann peker på økonomiske problemstillinger ved å kjøpe i utregnsmaal og lurer på hvor mange ekteskap som er gått i oppløsning på grunn av "vanvittige kjøp på avbetalingskontrakter", eller eiendom solgt på tvangsauksjon "fordi fars eller mors kjøplyst har tatt overhånd!" (M 1946, 30354). Atter andre er mer pragmatisk orienterte: En klager over lagringsplass til alle tingene, og selv hvor mange nye skap en skaffer, så blir de fort fulle: Åpnes en dør, så velter det ut. Han selv samler på bøker og har 2000 bind, mens konen samler på "tulleting",

en kjønnsdikotomi som gjenspeiles blant annet i begrepsparet vitenskapelig – uvitenskapelig, og som også understrekes i forskningen (se for eksempel Belk 2001:98 ff. og Rogan 1999).

Gjenstandene kobles til minner, det blir en måte å huske på og del av den enkelte persons hukommelse, og derfor viktig. Men grensen går likevel et sted. Ingen av skribentene omtaler seg som ekstreme samlere, men tegner likevel et bilde av en gråson, der en selv eller andre i omgivelsene begynner å stille spørsmål ved samlingsaktiviteten. En kvinne som kjøper endel hos brukthandler, får høre hjemme at hun kjøper ting som andre har kastet:

Jeg har alt for lett å kjøpe ting som har ikke noe betydning, jeg gjør fremdeles impulsjøp! Det er nå i de siste par år at jeg har begynt å tenke mere, trenger jeg dette o.s.v. (K 1948, 30243).

Tilbakemeldinger fra familien gjør at kvinnen nå stiller noen kontrollspørsmål til seg selv før hun kjøper. Andre forteller om omgivelser som går hardere til verks i et forsøk på å få slutt på samlingen. En eldre kvinne forteller at faren hennes grep inn da hun begynte å samle på tomesker:

Som ung samlet jeg på esker. Den gangen var det så mange fine – syntes jeg. Min far oppdaget dette da jeg var ca. 20 år, og da gjorde han kort prosess. Han bar alle sammen ned i fyrkjelleren og brant dem. "Folk som samler på tomesker blir gamle jomfruer" sa han, og minnet meg på dette da jeg ett år senere forlovet meg (K 1921, 30335).

Det ble slutt på samlingen av tomesker, og det endte derfor godt, slik skribentens far så det. Andre har ikke familie som får en til å se at en er på vei inn i noe som kanhende er usunt, men kommer til denne konklusjonen selv.

I dette spørrelistematerialet kommer

det frem at mange samler på gjenstander som andre lett kan oppfatte som uviktige og verdiløse. Men de samler på gjenstandene likevel, fordi de representerer minner, eller fordi de gir en annen slags tilfredsstillelse, for eksempel av komplette samlinger. Noen få kommer inn på problemet med det å bevege seg over i gråsonen, der en selv eller andre reagerer negativt på samlingen.

Ekstreme samlere befinner seg i denne gråsonen, ikke nødvendigvis fordi de selv har det dårlig med alle gjenstandene, men fordi familie og venner reagerer sterkt. Man har gått over streken – eller er på vei til å passere streken – for hva som oppfattes som ”normalt”. Psykologene Randy O. Frost og Gail Steketee som har gjort en studie av ekstreme samlere, uttrykker det slik: ”... for a surprising number of people the attachments they form to the things in their lives interfere with their ability to live” (Frost & Steketee 2011:8). Dersom samlingen går ut over personens øvrige liv og dennes mulighet til å leve et vanlig liv, fremstilles samlingen oftere som noe negativt og noen ganger som patologisk. Samlemani er nylig blitt en egen diagnose (Ivanov & Rück 2013; Grisham, Norberg & Certoma 2012), men kan også være et element i andre diagnoser, som for eksempel tvangspregt personlighetsforstyrrelse. Det å drive med ekstrem samling er heller ikke mulig uten en viss økonomi til å kjøpe inn og til å oppbevare gjenstandene, og sånn sett er denne typen ekstrem samleaktivitet (og diagnosen) et produkt av konsum- og velstandssamfunnet.⁵

AVVIK SOM TV-UNDERHOLDNING

I de senere år har flere TV-kanaler sendt serier om ekstreme samlere og problem

som omgivelsene anser å være koblet til det å samle. Flere av programmene har også Facebook-sider, hvor det fins en blanding av reklame for gamle episoder til salgs på DVD og publikums kommentarer. Publikum etterlyser enten flere episoder eller de sjikanerer de ekstreme samlerne. De fleste programmene, som sendes i flere land, er amerikanskproduserte, og jeg kjenner ikke til tilsvarende program utviklet i Norge. Det er som nevnt en forskjell mellom norske spørrelistesvar og amerikanskproduserte TV-serier, men TV-serien vises i Norge og tar slik plass i en norsk virkelighet.

Noen av disse programmene er *Hoarding: Buried Alive*, vist på TLC fra 2010; *Hoarders*, vist på A&E fra 2009; og *Hoarding Confessions: Animal Hoarding*, vist på Animal Planet fra 2010. I programmene får seerne møte samlerne, som vanligvis ikke oppfatter situasjonen problematisk, og hans eller hennes nærmeste familie, som nesten uten inntak er ute av seg av frustrasjoner, irritasjon, sorg og sinne. Dessuten deltar ofte en psykolog i programmet og sammen med programlederen er oppgaven å få samleren til å innse at det å samle ødelegger relasjonene til slektninger og venner. Omgivelsers sterke motforestillinger mot ekstrem samling kommer til uttrykk blant annet i *Hoarders*-produksjonens Facebook-side. Noen av dem som skriver på veggen er åpenbart vokst i hjem med ekstreme samlere, som denne mannen:

My mother is a Hoarder, a disgusting Lazy pig of a woman who never loved anyone and is only capable of loving her junk piles, her money and her sh*thouse as she calls it. When I saw her for the first time in 13 years, the first thing I said was, Dad should have punched out all your teeth 40 years ago to save his children. Instead he ran away and left us to be raised by a self

centered psychotic nut. May all hoarders get to live in their hoard in hell for all eternity.

To uker senere poster han dette:

No creature on earth is more selfish, lazy and greedy than a hoarder. They should be duct taped in a chair and forced to watch as their houses is completely emptied and cleaned (if possible). This would make the greatest episode ever and I am volunteering my Mom for the show.⁶

Det er altså lite tvil om at de negative følelsene overfor dette fenomenet er svært sterke, ikke minst hos nær familie, noe som også kommer godt frem i TV-serien.

Denne type program problematiserer den ekstreme samlingen og mer enn antyder en manglende kontroll over eget liv. Det er flere andre TV-serier som adresserer manglende selvkontroll og som tangerer freakshow-sjangeren, for eksempel slankeprogrammet *The Biggest Loser* (NBC) og økonomiprogrammet *Luksusfellen* (TV3). I serier som *Storage Wars* (A&E Network), *Auction Hunters* (Discovery Channel) og *Antiques Roadshow* (BBC) er store mengder av gjenstander sentralt, og fokus er jakten på det beste salget eller kjøpet: Her er altså forutsetningen en bevegelse av gjenstandene, snarere enn bare det å samle i store mengder og slik en manglende kontroll.⁷

I GRENSELAND OG LANGT OVER GRENSEN

I hver av *Hoarding. Buried Alive*-episodene presenteres to ekstreme samlere. Disse er typisk nok oftest kvinner: I de ni episodene presenteres 14 kvinner og 4 menn. I flere arbeider hevdes at kvinner er i flertall når det gjelder å samle på gjenstander, men at de gjerne ikke ses som seriøse

samlere (jf. Belk 2001:98; se også Belk & Wallendorf 1994 og Rogan 1999). I tillegg til programleder er det psykolog og profesjonelle ryddehjelpere til stede. Det er ofte samlerens barn eller ektefelle som har bedt om hjelp, eller samleren selv, dersom hun for eksempel er blitt truet med utkastelse fra bolig. I episodene får vi se at samlerne generelt har en liten forståelse for at dette kan være et problem. Vi får se hvordan psykologene arbeider, hvor veldig sent det går med å kaste hver enkelt gjenstand, sinne og sorg når en gjenstand blir kastet, og at gjenstanden gjerne plukkes opp fra søppelet og bæres inn igjen i huset, før den kanskje bæres ut igjen i søppelet. Gjenstanden kan like gjerne være hel og nylig kjøpt i butikken, som en bunke avisutklipp dynket i kateurin. Av de to ekstreme samlerne som presenteres i hver episode, viser den ene samleren vanligvis tydelig forbedring: Hun får ryddet ut av huset, slik at det igjen er plass til familie, venner og et sosialt liv. Mens den andre deltakeren klarer seg ikke alltid like godt.

Flere av samlerne som bor alene kobler samlingen sammen med sorg- og tomhetsfølelsen som kan inntreffe etter at barna er flyttet ut. Andre samlere bor sammen med familien, enten bare ektefelle, men også med barn i skolealder. Ofte er voksne barn involvert i programmene, og det er gjerne disse som har søkt hjelp for sin forelder. De voksne barna er ofte svært frustrerte, et forhold også Russell W. Belk understreker: "[W]hat is good or bad for the individual collector may not be comparably good or bad for the collector's household or for the society as a whole" (Belk 2001:141). I flere av programmene kommer den krevende relasjonen barn – foreldre til uttrykk. I ett av programmene⁸ presenteres en 60-år gam-

mel kvinne som arbeider som sykepleier. Etter at barna flyttet ut begynte kvinnen å samle, og sluttet å kaste søppel. Hun har kastet søppel på gulvet i flere år, og i kjøleskapet summer insekter. To døtre begynner å gråte når de kommer inn i huset, mens sønnen blir sint og mener at det er enklere å brenne ned huset enn å rydde.

I programmene presenteres ofte forklaringer til *hvorfor* man samler. En kvinne på 56 år forteller at hun mistet moren sin som barn, og flyttet til sin tante, hvor hun følte seg uønsket og ikke fikk beholde noe. På et tidspunkt, da kvinnen var tenårings, samlet tanten klærne og tingene hennes og satte fyr på dette. Hun forteller at hun siden den gang har samlet og ikke har kunnet kaste noe. Hver gang det skjedde noe vondt, gikk hun ut for å shoppe i et forsøk på å holde smerten borte. Hun har en svakhet for skilt med ordet "salg", og hun er svært aktiv i nettauksjoner. For henne er det å kaste en gjenstand som å kaste penger ut av vinduet, og hun har konkrete planer for hvordan hun skal bruke de ulike gjenstandene.

Flere av samlerne har så mange gjenstander i huset at møblene er forsvunnet i gjenstandshauger. En av mennene har ikke sett møblene sine på over ti år. Flere andre har ikke spist sammen på flere år fordi spisebord og stoler befinner seg gjemt i en haug med ting, og disse personene inntar måltidene stående eller sittende på sengekanten i hvert sitt rom. For noen blir heller ikke huset stort nok, men de fyller opp garasjen og hagen, de leier store boder andre steder i byen, og en av kvinnene kjøpte sågar nabohuset for å bruke dette som oppbevaringssted. En kvinne på 57 har bestemte steder som hun hopper fra for å komme seg rundt i huset. Hele huset er fylt opp og kvinnen trør

ikke på selve gulvet, men på gjenstandene som ligger på gulvet. Kvinnen er på shopping omtrent seks timer hver dag. Hun føler seg trygg med alle gjenstandene rundt seg, og det å handle oppleves fantastisk og får henne til å føle seg bedre.

Noen av samlerne i serien *Hoarding: Buried Alive* har alltid bodd alene, eller er fraskilt og barna er flyttet ut. En av de få mennene som deltar i programmet er 46 år og marineveteran. Han har en kjæreste, og de oppholder seg sammen kun hjemme hos henne. Her er han den ryddigste person som tenkes kan: Han går i rene og pene klær, tar oppvasken rett etter måltidet osv. Hun vet ingenting om hans hemmelighet, men han innser selv at han må søke hjelp. Han eier en stor enebolig og hele huset er fylt omtrent opp til taket med ting, for det meste – utypisk nok for en mann – dyre klær som aldri har vært i bruk. Det er et lite område rett innenfor inngangsdøren, der han kan sove. Å bevege seg rundt i huset skjer ved å hoppe fra kleshaug til kleshaug. Kjæresten involveres etter hvert i at mannen er ekstrem samler. De filmes mens de går til huset, og døren åpnes. De første minuttene skjer det lite, men etterhvert uttrykker hun at hun er svært forferdet. I et intervju gjort i etterkant, gjør hun det helt klart at hun ikke kan være hans kjæreste mer.

Programmet gjør aldri et poeng av kjønnsforskjellene, annet enn at flere kvinner enn menn deltar i programmet. Fokus er også i liten grad på ulike typer gjenstander, eller systematiske eller usystematiske samlinger, der for eksempel en systematisk og vitenskapelig, men ekstrem samling av gjenstander fremstilles som bedre enn en usystematisk og uvitenskapelig samling. Det er den manglende kontrollen, sammenblandingen av rent og urent, den manglende hygienien og på-

virkingen av omgivelsene som er hoved-anliggende, og dette uavhengig av kjønn.

TV-seriens psykologer skiller likevel mellom uorganiserte og organiserte samlere, en kategorisering ikke helt ulik Bjarne Rogans kategorier om uvitenskapelige og vitenskapelige samlinger (se også Nylund Skogs artikkel i dette nummeret). Uorganiserte samlere samler på alt mulig uten å sortere, mens andre samler på en bestemt kategori gjenstander og defineres som organiserte samlere. Uorganiserte samlere driver gjerne med det som TV-psykologene kaller for "instrumental hoarding", der det handler om å ta vare på alt mulig – gjerne for å forhindre sløsing. Dette understrekes også i Frost og Steketees studie: "Most hoarders are capable of discarding things if they can convince themselves that the object will not be wasted, that it will go to a good home" (2011:42). En av kvinnene i TV-serien kjører rundt på den ukentlige søppeldagen og plukker opp gjenstander som andre har satt ut til avhenting av renovasjonsarbeidere. Hun stopper ved et hus, går ut og ser på hver enkelt gjenstand, plukker opp en stor plastboks som er gått i stykker og forsøkt reparert med gaffateip. Denne boksen definerer hun som "good stuff", som hun kan beholde selv eller selge til andre. At folk kaster så mye, gjør henne helt syk, forteller hun. Hun undrer på hvorfor folk sløser slik og ikke tar vare på tingene sine, eller selger eller donerer dette vekk, om de ikke ønsker å beholde det selv.

Andre motiveres av bevaring av minner, snarere enn å forhindre sløsing, og driver ifølge TV-psykologene med "emotional hoarding", der gjenstandene blir elementer i vedkommendes hukommelse. En av TV-seriens organiserte samlere, en kvinne i 50-årene, samler kun på oppbevaringsenheter som blant annet bokser,

kasser og vesker. I boksene og kassene oppbevarer hun minner fra fortiden. Psykologen spør henne om hun kan kassere eller gi bort gjenstandene og bevare minnene på andre måter, for eksempel gjennom fotografier av gjenstandene. Det tviler kvinnen på. Det er gjennom de fysiske gjenstandene at hun opprettholder kommunikasjonen med den personen eller den tiden som ikke er mer (jfr Wettstein 2009:121), og et bilde av gjenstanden skaper ikke samme nærhet til en person eller en tid. Denne kvinnen kan defineres som organisert samler, i og med at hun samler på en bestemt kategori, oppbevaringsenheter, men krysser likevel grensen over i gråsonen mot det patologiske, når det blir *svært mange* av eskene og boksene, og når hun hevder at disse er med til å bevare minnene hennes.

En annen kvinne som bor med sin tenåringsønn tenker også på gjenstandene som minner og bedriver ifølge TV-psykologen med "emotional hoarding". Huset er så overfylt at gutten aldri har villet invitere venner på besøk, men for guttens mor er tingene spesielle. For henne blir det å kaste en gjenstand det samme som å glemme. Russel W. Belk understreker også sammenhengen mellom samling og hukommelse: "Once objects enter a collection they may become memory cues that recall the stories of their acquisition or conjure up associations with a more distant past" (Belk 2001:141) Denne ekstreme samleren er opptatt av å samle på fortiden og gjemme den, for ikke å glemme. Men TV-psykologen utfordrer likevel kvinnen ved å si at hun "is holding on to the past, and missing out of the present".

Samlingene kan representere et hukommelsesarbeid for den enkelte, en måte å bevare minner. Kritikken kommer når

omgivelsene opplever at grenser mellom rent og urent brytes, som med insekter i kjøleskapet eller råttent mat på gullet, eller mellom ryddig og uryddig, som når hjemmets stoler og bord befinner seg under kleshauger (jfr Douglas 1997). Kritikken kan også ha sammenheng med at gråsoner hjemmet utfordrer kulturelle forestillinger om hva et hjem *burde* representere: trygt og rent og ikke en trussel (jfr Marander-Eklund 2015).

KONKLUSJON

I denne artikkelen har hovedfokus vært på den ekstreme samleren, og på gråsonen over fra den positive samleaktiviteten og over i en samleaktivitet som for mange fremstår som patologisk. De ekstreme samlerne ser selv ikke ut til å være paralyisert av gjenstander, men omgivelsene deres er det. Samlerne oppfatter gjerne at de bidrar til en orden, mens omgivelsene opplever et kaos. Og mens samlerne oppfatter at det de gjør er positivt og byggende, kan omgivelsene noen ganger oppleve samlingene som direkte oppløsende, i det familier oppløses, relasjoner oppløses.

Jeg har forsøkt å vise at når det å samle går over den usynlige streken som kulturelt regulerer rent fra skittent og ryddig fra uryddig, så slår det inn et helt nytt vokabular, nemlig psykologenes og psykiaternes. Disse yrkesgruppene, i tillegg til TV-produksjonsselskapene, er med til å forhandle frem en grense mellom normalitet og patologi – og skaper et bilde av at det fins en riktig og normal måte å samle på, en riktig og normal måte å skape minner på.

Takk til anonyme fagfellevurderere, hovedredaktør og temaredeaktører for konstruktive innspill til tidlige versjon.

NOTER

- ¹ 'Ekstrem' benyttes også i en helt annen betydning når det gjelder samling, nemlig samling i tilknytning til ekstreme situasjoner som Holocaust, 11. september osv. (Wettstein 2009).
- ² Noen samler ikke på gjenstander, men på dyr eller kroppsprodukter som avføring o.a. Jeg kommer ikke inn på disse kategoriene.
- ³ I alt 108 personer svarte, hvorav 70 kvinner og 38 menn. Aldersmessig var hovedvekten på personer født mellom 1910 og 1930.
- ⁴ K står for kvinne, M for mann; det firesifrete tallet er fødselsår (i dette tilfellet er 1920 et *antatt* fødselsår, ut fra annet som vedkommende har skrevet); og det femsifrete tallet er NEG's nummerering.
- ⁵ Samlinger oppbevares i egne rom i huset, eller i hele huset, eller det leies egne lagringsenheter: Frost og Steketee påpeker at i USA har utleie av lagringsenheter økt med 90 prosent i perioden 1995 – 2010 (2011:263).
- ⁶ Begge innleggene er postet på Hoarders' åpne Facebook-side i september 2014: Innleggene er i ettertid slettet. På Twitter fins hashtaggen #Hoarders, der det mellom alt annet fins noe om TV-programmene. Videre har Twitter en egen side for voksne barn av ekstreme samlere (Children of Hoarders), der de nå voksne barna kan få støtte. En som kaller seg @HoardersSon skriver: "I grew up as the son of a compulsive hoarder. For many years, this had been my secret, lonely shame... but now I know I am not alone" (twitter.com/CO-Hinc).
- ⁷ Se for eksempel Ottoson (2006) om en uformell bytteøkonomi og gjenbruk, der en henter brukbare gjenstander i containere og legger fra seg gjenstander man ikke lenger har bruk for, men som kanskje andre har bruk for.
- ⁸ Alle eksemplene i denne artikkelen er hentet fra *Hoarding: Buried Alive*, sesong 1, episoder 1–9.

REFERANSER

- Belk, Russell W., 2001. *Collecting in a Consumer Society*. New York: Routledge.
- Belk, Russell W. & Wallendorf, Melanie, 1994. "Of mice and men: Gender identity in collecting", i Pearce, Susan M. (ed.), *Interpreting Objects and Collections*. New York: Routledge.

- Douglas, Mary, 1997. *Rent og urent: En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oslo: Pax forlag AS.
- Frost, Randy O. & Steketee, Gail, 2011. *Stuff: Compulsive Hoarding and the Meaning of Things*. New York: Mariner Books.
- Grisham, Jessica R.; Norberg, Melissa M. & Certoma, Sarah P., 2012. "Treatment of compulsive hoarding", i Steketee, Gail (ed.), *The Oxford Handbook of Obsessive Compulsive and Spectrum Disorders*. Oxford, Oxford: University Press.
- Hagström, Charlotte & Marander-Eklund, Lena (red.), 2005. *Frågelistan som källa och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Hagström, Charlotte & Sjöholm, Carina, 2017. "Nya frågor till gamla svar: Frågelistor som historisk källa", i Jönsson, Lars-Eric & Nilsson, Fredrik (red.), *Kulturbistoria: En etnologisk metodbok*. Lund Studies in Arts and Cultural Sciences 13. Lund: Lunds universitet.
- Ivanov, Volen Z. & Rück, Christian, 2013. "Patologiskt samlande är ny diagnos I DSM-52", i *Läkartidningen*. <http://www.lakartidningen.se/Klinik-och-vetenskap/Klinisk-oversikt/2013/08/Patologiskt-samlande-ar-ny-diagnos-i-DSM-5/> (03.06. 2015).
- Marander-Eklund, Lena, 2015. "Jag älskade mitt lilla hem': Hemmafrun och hemska-pandet i 1950-talets Finland", i *Laboratorium för folk och kultur: En kulturvetenskaplig tidskrift*. 27. mai.
- Ottoson, Erik, 2006. "Containern och värdet av ovisshet", i *Kulturella Perspektiv*, 2006:2, s. 39–48.
- Rogan, Bjarne, 1997. *Jeg fant, jeg fant! Om samling av kunst, antikviteter og snurrepiperier*. Oslo: Aschehoug.
- Rogan, Bjarne, 1999. "Samling som lek og skapende kreativite", i Engen, Arnfinn (red.), *Folkekunst*. Oslo: Norsk folkemuseums årbok.
- Wettstein, Margrit, 2009. *Liv genom tingen: Människor, föremål och extrema situationer*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Øvrige kilder*
- Facebook. Hoarders on A&E. https://www.facebook.com/Hoarders?fref_ts (18.07. 2016).
- Norsk Etnologisk Gransking (NEG) 19911–992. "Tingene og vi." Spørreliste.
- Twitter. Children of Hoarders. <https://twitter.com/COHinc> (18.07. 2016).
- Twitter. Hoarder's Son. <https://twitter.com/HoardersSon> (18.07. 2016).
- TLC. *Hoarding: Buried Alive*, sesong 1, episoder 1–9.

SUMMARY

*When Collecting Becomes Deviant
The Hoarder**(Når det å samle blir et avvik
Den ekstreme samleren)*

Collecting stuff is often seen as a positive and normal thing to do, unless the collecting and the collections affect lives negatively. If a collector's family and friends understand the collections as unnecessary or even garbarge, or if collecting is seen as interfering with the collector's life, the idea of collecting is transferred to a grey area, and interpreted more as a negative and even pathological activity. Collecting mania is now a diagnosis, and a number of TV companies broadcast programmes on hoarding. This study discusses different kinds of collecting, and one kind is presented in the TV series *Hoarding. Buried Alive*. The main focus is within the grey area of collecting, where negotiations on normality and pathology are taking place.

Keywords: collecting, collection, hoarding, hoarder.

Tove Ingebjørg Fjell, professor, Department of Archeology, History, Cultural Studies and Religion, University of Bergen, Bergen, Norway.